

TĚŠÍNSKO

ročník 66 • 2023 • číslo 2

ČLÁNKY A STUDIE

- 1 **Dřevěný kostel sv. Michaela archanděla v obci Řepiště ve světle nedávných průzkumů a jeho památková obnova**
Jana Koudelová – Tomáš Nitra – Romana Rosová
- 29 **První frýdecká parní pekárna**
Křížová cesta rodiny Kohutovy 20. stoletím
Miloš Habrnál
- 69 **Aktivity „Slezského odboje“ před polskými soudy v letech 1938–1939**
Petr Častulík – Rudolf Žáček

MATERIÁLY

- 83 **„Za zvuku děl a letadel jsem šel rychle k domovu...“**
Deníkové záznamy Bronislava Kielara z období druhé světové války
Lenka Nováková
- 101 **Vertebratofauna údolí řeky Ostravice (úsek vodní nádrž Šance – Hodoňovice)**
Jana Glombová – Kateřina Janová – Vendula Zbytovská

ROZMANITOSTI

- 113 O vytvoření pečeti vsi Mních | Příspěvek k venkovské sfragistice Těšínska | *Jan Paweł Borowski*
- 120 Jiří Walach (1755–1822) z Komorní Lhotky | Fojtův syn, kovář a zprostředkovatel tolerance | *Vlastimil Ciesar*
- 135 Spor Jaroslava Kvapila s Františkem Sokolem Tůmou | *Milan Palák*
- 142 Pedagog František Pražák na Těšínsku | K dějinám českých škol v Návsi v období první republiky | *Ilona Pavelková*
- 149 Městská knihovna ve Frýdku-Místku slaví 100 let | *Tařana Antořová – Dagmar Rumianová*
- 160 Oslavy 150 let odborného školství na Těšínsku a 10. výročí dnešní Albrechtovy střední školy v Českém Těšíně | *Pavel Cieslar*
- 164 Terry Haass (1923–2016) | *Gina Renotière*
- 168 Dejiny Čadce a okolia – nová expozícia Kysuckého múzea | *Tomáš Adamčík*
- 171 Okrašlovací spolek Za krásnou Ostravu desetiletý | *Romana Rosová – Martin Strakoš*
- 178 Jubilující Jiřina Veselská | *Petr Lidák*
- 180 K životnímu jubileu Wiesławy Branné | *Ilona Pavelková*
- 183 Historik Dan Gawrecki osmdesátiletý | *Rudolf Žáček*

Z NOVÉ LITERATURY (NEJEN) O TĚŠÍNSKU

- 185 Nováková, Lenka – Pindur, David – Wawreczka, Henryk a kol.: Bílá, Ostravice, Staré Hamry. Minulostí beskydských obcí
- 187 Mikulová, Zuzana: 180. výročí polské evangelické školy. 100. výročí české školy. Nýdek / 180. rocznica polskiej szkoły ewangelickiej. 100. rocznica czeskiej szkoły. Nýdek

- pod Stožkem 19 dětí. Do polské školy v Návsi bylo zapsáno 154 a v Návsi-Jasení 46 dětí.
- 16 PRAŽÁK, F.: *Život; Činnost Slezské matice osvěty lidové na Těšínsku a Hlučínsku za rok 1926*. Slezská Ostrava 1927, s. 59; *Činnost Slezské matice osvěty lidové na Těšínsku a Hlučínsku za rok 1929*. Slezská Ostrava 1929, s. 71.
- 17 Ve dnech 1.–9. června 1936 se konala v Jablunkově 4. pracovní konference mladého slezského učitelstva. Její účastníci navštívili také náveskou školu. V rámci nových vyučovacích metod Pražák vypracoval pro okres podrobné osnovy z vlastivědy a uveřejnil je v *Těšínském kalendáři na rok 1937* jako *Stručné děje dědin okresu jablunkovského* (s. 191–196), viz PRAŽÁK, F.: *Život*, s. 21, 25.
- 18 *Život*, s. 37–38, 40–41.
- 19 Red.: *K životnímu jubileu*, s. 11–12; PRAŽÁK, F.: *Život v jedné obci na Jablunkovsku*, s. 47.
- 20 Po teoretických úvahách se mu podařilo ve školním roce 1949/50 zrealizovat pokus názorného vyučování v Moravském muzeu v Brně, konkrétně se jednalo o období pravěku. Žáci po prohlídce konkrétní výstavní části měli možnost shrnout nabyté poznatky se svým učitelem v muzejní učebně, kde si mohli danou problematiku představit pomocí trojrozměrných předmětů, speciálně pro ně připravených. Pražák ve svých záměrech muzejních lekcí pokračoval i později. Staral se o náplň, provoz učeben a samotnou výuku. Své závěry z oblasti spolupráce muzea a školy shrnul v interním materiálu Ústavu pro další vzdělávání učitelů a výchovných pracovníků na Pedagogickém institutu v Brně. Viz PRAŽÁK, František: *O spolupráci škol s muzeem*. Brno 1961, strojopis (MZK).
- 21 PRAŽÁK, František: *Hrčava a Petr Jilemnický*. Těšínsko 18, 1975, č. 4, s. 1–2; Týž: *Vzpomínka na Annu Hlaváčovou*. Těšínsko 22, 1979, č. 4, s. 1–2.
- 22 Na tomto musíme podotknout, že podobně zapálených učitelů a správců obecných škol působilo v regionu v meziválečném období mnoho. Z nejbližšího Pražákova okolí (a spolupracovníků) můžeme uvést např. Jaroslava Zahradníka a Karla Smyczka v Jablunkově, Štěpána Šitavance či Vladimíra Kudláčka v Mostech u Jablunkova, Jana Železného v Bystřici, Ladislava Bácu v Nýdku-Hlučové aj.

Městská knihovna ve Frýdku-Místku slaví 100 let

Taťána Antošová – Dagmar Rumianová

Městská knihovna ve Frýdku-Místku slaví 100 let, a to již druhým rokem.¹ Je to proto, že dnešní město Frýdek-Místek před 100 lety ještě neexistovalo. Byl zde slezský Frýdek na pravém břehu řeky Ostravice a moravský Místek na levém. Knihovny obou tehdejších měst nevznikly ve stejném roce a jejich historie se až do roku 1944 odvíjela samostatně. Čtenářství mělo ovšem v našem kraji dlouhou tradici ještě před vznikem knihoven města.

Před vznikem veřejné knihovny

Mezi nejstarší lidová čtenářská místa v 18. století řadíme chalupy na samotách a na okrajích vesnic, které byly nazvány biblickými názvy „Betlémský“ a „Jeruzalémky“.² Významnými kulturními centry 19. století však byly i fary a jejich bibliotéky. Kupříkladu na frýdecké faře byla bohatá knihovna, která však sloužila především duchovenstvu.³ Na Těšínsku přetrvávala tradice neformálních, mnohdy i utajovaných selských knihoven. Na různých místech frýdeckého panství se scházeli sousedé, půjčovali si a četli české knihy, nezřídka evangelické. Tkadlec a písmák Jiří Pohludka je až do své smrti v roce 1865 uchovával v domě

na frýdeckém Vršavci.⁴ Knihy, i když nikoliv v rozsáhlém počtu, se však pochopitelně objevovaly i v domácnostech movitějších měšťanů ve Frýdku a Místku.⁵

V roce 1863 byl ve Frýdku založen Český čtenářský spolek, jenž se scházel v zájezdním hostinci Na Veselé, ale jeho činnost neměla dlouhého trvání. Narážel na diskriminaci ze strany úřadů. Nakonec byl po ročním fungování pro „pěstování ruských tendencí“ rozpuštěn. Přesto se jeho členové stále tajně scházeli a v roce 1870 založili Občanskou besedu,⁶ jejímž předsedou a později čestným členem se stal lékař Augustin Peter (1824–1894).⁷ Pro úplnost dodejme, že již o deset let dříve, tedy v roce 1860 vznikl ve Frýdku obdobně zaměřený německý čtenářský spolek (Friedeker Leseverein).⁸ Knihovna frýdecké Občanské besedy obsahovala spisy Jana Nerudy, Aloise Jiráska, Svatopluka Čecha, Elišky Krásnohorské a dalších. Jejím knihovníkem byl místecký učitel Hladný. Ještě v roce 1919 tato knihovna působila a získávala příspěvky na svou činnost. Po vzniku Československa však aktivita čtenářského spolku upadala a vedla k jeho postupnému zániku.⁹

Další známé čtenářské středisko se ve Frýdku vytvořilo kolem písmáka a kostelníka

V srpnu r. 1922 se konal ve Frýdku třítydenní státní knihovnický kurz, na kterém byly upřesněny podmínky zřízení knihovny podle platných knihovnických předpisů, na snímku účastníků kurzu sedící čtvrtý zleva ostravský spisovatel Vojtěch Martínek, Muzeum Beskyd Frýdek-Místek

Františka Gavlase, který pocházel ze Sedlišť. Roku 1856 založil Jednotu frýdeckých poutníků a při ní „slovanskou čítárnu a knihárnu“, která obsahovala české knihy nakupované v Praze, Brně i v Uhrách. Kromě toho byly zasílány do Frýdku polské knihy a noviny, jež se rozesílaly na všechny fary frýdeckého arcikněžství.¹⁰

Obdobně se situace vyvíjela v Místku na Moravě, kde vznikl v prosinci 1865 první čtenářský spolek Občanská beseda (s knihovnou), a o pět let později ho následoval německý čtenářský spolek (Lese-Casino in Mistek).¹¹ Již v červnu a červenci roku 1895 se projevovaly snahy založit v Místku veřejnou knihovnu, která by sloužila občanům Frýdku, Místku i okolí. Výsledkem těchto snah bylo založení knihovny Matice místecké. Jejím základem bylo 150 svazků knih zapůjčených akademickým spolkem Polaban. V knihovně, otevřené každou středu od 13 do 15 hodin, půjčovaly dámy místního odboru Matice místecké. Samotná knihovna se nacházela v místnostech Občanské besedy a po čtyřech letech trvání obsahovala 1 156 svazků.¹²

Koncem 19. století působily v obou městech mnohé spolky s vlastní knihovnou, ve Frýdku

např. tělocvičná jednota Sokol¹³ a Hospodářský spolek,¹⁴ v Místku pak akademický spolek Ostravica.¹⁵ Jejich snahou byla rovněž podpora kultury a vzdělanosti v českém jazyce a jeho obrana.¹⁶

Městská veřejná knihovna ve Frýdku v letech 1922–1939

Samotnému vzniku městské knihovny ve Frýdku předcházelo několik důležitých událostí. V dubnu 1921 obdrželo město Frýdek upozornění na povinnost zřízení veřejné obecní knihovny. Došlo k tomu na základě vydání prvního knihovnického zákona č. 430/1919 o veřejných knihovnách obecních.¹⁷ Zákon stanovil povinnost zřízení knihovny v každé obci s více než 400 obyvateli. Přibližně o rok později, 31. května 1922, proběhla ustavující schůze české knihovní rady města Frýdku, která se konala ve sborovně dívčí měšťanské školy. Na schůzi 26. června 1922 bylo zvoleno předsednictvo knihovní rady. Téhož dne bylo na programu mj. i jednání o převzetí knihovny frýdeckého odboru Matice osvěty lidové.¹⁸ V srpnu 1922 se konal ve Frýdku třítydenní státní knihovnický kurz, na kterém byly ještě

2

Obecní knihovna města Frýdku

bude otevřena 28. října
1922 v budově býva-
lého něm. gymnasia.

Knihy se půjčují **bezplatně:**

každou neděli od 8—12 hod. dopol.

každou středu od 5—7 hodin odpol.

Knihovna je škola pro všechny, ve které učí mnoho znamenitých učitelů. Do knih uložili totiž nejlepší mužové a ženy své vzácné myšlenky a zkušenosti. **Kéž není ve Frýdku jediné české rodiny, které by nebyla obecní knihovna čistým zdrojem zábavy a vzdělávání. Jenom národ vzdělaný je hoden svobody a svobodu si také udrží.**

KNIHOVNÍ RADA.

Knihovna Orel, Frýdek.

Soukromá odborná škola ve Frýdku, objekt někdejšího německého gymnázia Korunního prince Rudolfa, na tehdejší Wilsonově třídě, sídlo knihovny v letech 1922–1932, archiv autorek

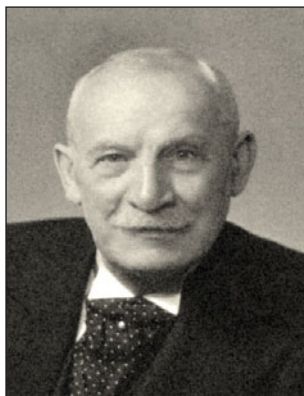
upřesněny podmínky zřízení knihovny podle platných knihovnických předpisů.¹⁹

Městská veřejná knihovna ve Frýdku byla založena 28. října 1922. Prvních deset let byla umístěna na nynější třídě T. G. Masaryka v budově bývalé tkalcovské školy (dnes zde sídlí Soukromá střední odborná škola Frýdek-Místek, s.r.o.). Prvním knihovníkem byl jmenován odborný učitel české dívčí měšťanské školy Karel Kalus (1884–1961).²⁰ Uspořádal a sestavil první knihy k vypůjčení a opatřil je seznamy. Ve své funkci setrval do roku 1932. Na začátku měla tato knihovna ve fondu pouze 404 vlastních knih, které tvořily kdysi knihovnu *Novin Těšínských* a knihovnu frýdeckého Sokola. Další 349 knih bylo vypůjčeno od Matice osvěty lidové. Všechny publikace byly uloženy v bednách na půdě domu obchodníka Jana Lebedy na Bruzovské ulici.²¹

V knihovně se půjčovalo až do roku 1929 vždy ve středu a v pátek od 15 do 19 hodin, v neděli od 8 do 11 hodin. Vypůjčky byly nejdříve zdarma a od roku 1923 za poplatek ve výši 20 haléřů. Frýdeckou knihovnu navštěvovali čtenáři nejen z Frýdku a Nových Dvorů, ale i z okolních obcí, např. Bašky, Dobré, Lískovce, Místku, Sedlišť či Sviadnova.²² V roce 1932 proběhla v knihovně inspekce a státní instruktor dr. Leopold Calábek upozornil na skutečnost, že knihovník Karel Kalus nemá požadované

vzdělání na funkci knihovníka. To se Kaluse, jenž knihovnou žil a díky ní neměl po několik let žádnou neděli volnou, dotklo natolik, že se této práce vzdal. Protože nemohl dál vykonávat funkci knihovníka, byl 15. ledna 1932 vypsán na toto místo konkurz. Nový knihovník měl mít i patřičné vzdělání – střední školu a knihovnický kurz. Přihlásila se pouze jediná uchazečka, a to 26letá Bohumila Šretrová z Prahy. Kromě doktorátu z filozofie měla za sebou tři semestry práv, státní zkoušku z knihovnictví a ovládala pět jazyků.²³ V roce 1932 byla knihovna přestěhována do prvního patra Frýdecké spořitelny, dnes se jedná o sídlo magistrátu města. Začalo se půjčovat 1. září 1932 a knihovna zde setrvala do roku 1945. Bohumila Šretrová (1905–1994) byla pro frýdecké knihovnictví nesporným přínosem. Zrealizovala řadu čtenářských besídek o vývoji písma a českého písemnictví, vedla fotografický kurz, uspořádala přednášku o ženách a pro ženy a sepsala *Čtenářovu příručku*, která vyšla tiskem v roce 1936.²⁴ Knihovní rada města v čele s předsedou Vladimírem Škutou stanovila vypůjční dobu – půjčovalo se denně kromě neděle, celkem 17 hodin týdně.²⁵ Pro čtenáře s bydlištěm mimo Frýdek byla stanovena výše zálohy za každou vypůjčenou knihu 10 Kč.

Bohumila Šretrová pracovala v knihovně až do konce dubna 1938, kdy odešla na pozici

První frýdečtí knihovníci, zleva Karel Kalus, Bohumila Šretrová a Drahoslav Gawrecki, Muzeum Beskyd Frýdek-Místek a archiv autorek

vedoucí městské české knihovny v Jihlavě. Na uvolněné místo 1. června 1938 nastoupil zanícený a knihovnictví plně oddaný knihovník Drahoslav Gawrecki (1919–1988).²⁶ Tento prostějovský rodák a absolvent Státní knihovnické školy v Praze, se různými akcemi snažil o vnitřní i vnější povznesení knihovny. Uspořádal sbírku knižních darů, díky níž knihovna získala přes 700 svazků. Rozšířil také půjčovnou dobu a zavedl půjčování pro mládež. Důležité pro něj byly i zájmy a potřeby čtenářů, které se snažil zjišťovat formou dotazníků. Dodejme, že působení ve frýdečské knihovně bylo jen odrazovým můstkem jeho úspěšné a celoživotní kariéry v oblasti knihovnictví. Po druhé světové válce zastával funkci zemského knihovnického inspektora a byl ředitelem celé řady knihoven. V oboru knihovnictví publikoval několik bibliografií a množství metodických prací zaměřených na otázky poslání, organizace, výstavby i zařízení knihoven, na něž se stal expertem uznávaným v Československu i v zahraničí. Působil rovněž jako básník (publikoval již od konce 30. let) a překladatel.²⁷

Městská veřejná knihovna v Místku v letech 1923–1939

Přesně o rok později než ve Frýdku, tedy 28. října 1923, byla otevřena veřejná obecní knihovna v Místku. V roce 1922 jednala městská správa s majiteli spolkových knihoven v Místku o postoupení jejich knih obci pro zřízení obecní veřejné knihovny. Kromě toho byli vyzváni i občané města, aby k tomuto záměru

darovali knihy. Vedením knihovny byla pověřena slečna Blandina Čížková (1859–1925), známá redaktorka někdejších *Novin Těšínských*, která složila státní knihovnickou zkoušku.²⁸ Pro místeckou knihovnu byly vybrány místnosti v přízemí dnes již neexistující budovy okresního úřadu (okresní politické správy).²⁹ Knihovna byla otevřena 28. října 1923, k tomuto datu disponovala 1 300 svazky knih. Do konce roku bylo zaregistrováno 297 čtenářů a vypůjčeno 2 227 knih. Začátkem roku 1925 však Čížková těžce onemocněla a záhy nato (25. dubna) zemřela. Vedením knihovny byl pověřen Václav Čabla, zaměstnanec městského úřadu s polovičním pracovním úvazkem, který

Blandina Čížková, knihovnice v Místku v letech 1923–1925, Muzeum Těšínska

Bývalé okresní hejtmanství v Místku, v přízemí této budovy v letech 1923–1933 sídlila veřejná knihovna v Místku, Státní okresní archiv Frýdek-Místek

měl rovněž státní knihovnickou zkoušku. Rozrůstáním knihovny se staly prostory okresního úřadu nevyhovujícími. Čtenáři se tísnili před přepážkou a nebyl zde dostatek místa ani pro přibývající knihy. V únoru 1933 byla knihovna přemístěna do místnosti po notářství v domě na nynějším náměstí Svobody (donedávna sídlo Landovy drogerie). Dům pronajímali manželé Otilie a Karel Kronau za 2 400 Kč ročně.³⁰

Knihovny za druhé světové války

Druhá světová válka s sebou přinesla řadu omezení. Přesto knihovny Frýdku i Místku nadále plnily své poslání. Snahou knihovní rady

Z městské veřejné knihovny v Místku. Pohnuté události posledních měsíců měly částečný vliv i na čtenáře knih. V osudových měsících září a říjnu myslí lidí byly velmi zdrceny, že i zájem o četbu knih částečně poklesl, což psychologicky bylo pochopitelné. Nyní opět čtenáři hojněji vyhledávají knihovnu a v knize nacházejí utěšitelku a přítele i rádce, jak ostatně dobrá česká kniha byla vždycky za všech časů.

Fr. Palacký řekl, že to byli čeští spisovatelé, co nedali zahynouti národu, ale vzkřísili jej zase a vytknuli jeho snahám usledit cíle. Literatura je nám proto pravou studnicí národního života a v dnešní době máme a budeme mít v české knize ještě více svého přítele a rádce. Každý občan i občanka města Místku může se stát čtenářem a vypůjčovatelem knih v městské veřejné knihovně.

Článek z týdeníku *Bezručův lid*, reakce místecké knihovny na mnichovskou dohodu, 17. prosince 1938, Státní okresní archiv Frýdek-Místek

i knihovníků bylo také v tomto období udržet samosprávu knihovny. Po nastoupení Draho-slava Gawreckého na místo frýdeckého knihovníka se ukázalo, že jedna síla v knihovně již zdaleka nepostačuje. Knihovní radě se pro knihovnu podařilo oslovit Boženu Kubalovou, absolventku místeckého gymnázia. Náklady na její mzdu byly zpočátku hrazeny z prostředků knihovní rady, teprve později byla placena z městského rozpočtu. Přechodně ve frýdecké knihovně vypomáhali také městští zaměstnanci Zdeněk Grund a Rudolf Veverka. Před sloučením s místeckou knihovnou zajišťovali její chod tři lidé, z toho dvě v zaměstnanec-kém poměru.³¹ Byl to opravdu velký úspěch frýdecké knihovní rady, když srovnáme, že v Místku v téže době byl ve funkci knihovníka nadále městský zaměstnanec Václav Čabla s polovičním pracovním úvazkem. Na žádost knihovní rady byl později v místecké knihovně přidělen na výpomoc student uzavřeného místeckého gymnázia³² Lubomír Pozděna.

Během okupace za druhé světové války byly vytvářeny seznamy zakázaných knih, které měly být z knihoven vyřazeny. Jednalo se o knihy autorů, jež se ve svých spisech stavěli proti fašismu, knihy propagující komunismus a rovněž knihy židovských autorů.

Ve frýdecké knihovně se dělala řada opatření na záchranu vyřazovaných tisků. Po dohodě s knihovníkem Gawreckým a jeho spolupracovnicí Boženu Kubalovou byly upraveny seznamy a „závadné“ knihy z nich byly vyloučeny a odstraněny ještě před příchodem revizních orgánů. Velké zásluhy měl vrchní strážmistr Novák z četnické stanice ve Frýdku. Vždy předem upozornil na nově doplněné publikace. Ty byly ihned zabaleny a uschovány, buď u soukromých osob (čtenářů), nebo u členů knihovní rady. Po osvobození došlo k jejich navrácení do knihoven.³³

Historie knihovny po sloučení měst Frýdku a Místku

Ačkoliv Frýdek a Místek byly k 1. lednu 1943 spojeny v jedno město, teprve 23. května 1944 došlo ke sloučení knihoven a ustanovení nové knihovní rady. Připojeny byly i pobočky v Lískovci, Starém Městě a Sviadnově. Předsedou knihovní rady se stal Dominik Drobiš,

Sídlo sloučené frýdecko-místecké knihovny v letech 1945–1960 v bývalé Munkově vile u nádraží, později sídlo úřadu práce, Muzeum Beskyd Frýdek-Místek

mezi členy patřili i knihovníci Drahoslav Gavrecki a Václav Čabla.³⁴ Knihovní rada stanovila, že frýdecká knihovna bude centrální a místecká její pobočkou. Ze statistického výkazu lze vyčíst, že po sloučení v roce 1944 měla knihovna 21 872 svazků knih, výpůjček bylo přes 80 000.³⁵

Jednou z nejpodstatnějších akcí, kterou knihovní rada připravovala, byla snaha o zakoupení vlastní budovy pro knihovnu. Jednalo se o koupi objektu bývalé zemědělské pojišťovny u nádraží ve Frýdku (dnes č. p. 1088), ale k uskutečnění tohoto záměru nedošlo. Knihovna se tedy nejprve přestěhovala do zkonfiskovaného domu po vysokém nacistickém funkcionáři Kurtu Wildhageovi na Nádražní ulici v Místku (dnes Hlavní).³⁶ Byly zde přestěhovány veškeré knihy z již sloučené knihovny Frýdku-Místku. Prostory byly ovšem stísněné a nevyhovující, knihovní rada proto rozhodla o dalším stěhování. Knihovně bylo přiděleno pouze do pronájmu první patro dříve projednávané budovy naproti nádraží. Patřila tehdy Okresnímu stavebnímu podniku.³⁷ Zde měla knihovna k dispozici 14 prostorných místností. Využívala je až do roku 1960 i s nábytkem zkonfiskovaným po Němcích.³⁸

Ve vedení knihovny se do roku 1960 vystřídali Jan Popelka, Jarmila Procházková, Miroslava Kubalová a Jan Pěčonka. V ústředí pracovalo osm zaměstnanců, a to šest osob v půjčovně, katalogizaci a administrativě, jedna v knihařské dílně a pomocná síla na úklid. Byla zde otevřena půjčovna pro dospělé čtenáře, oddělení pro mládež, knihařská dílna, kancelář, katalogizace a čítárna pro dospělé. Během období, kdy se netopilo, byla k dispozici

také čítárna pro mládež.³⁹ V oddělení pro děti pracoval zhruba rok spisovatel Alexej Pludek (1923–2002).

Knihovna v letech 1948–1989

Po únoru 1948 se pochopitelně změnila rovněž situace a postavení knihoven. Vhodnost knih byla podrobována kontrolám, prováděly se četné revize a vyřazování. Ministerstvo informací a osvěty vyhlásilo 7. listopadu 1950 dlouhodobou soutěž pod názvem *Budujeme vzornou lidovou knihovnu*. Jejím úkolem bylo napomáhat k tomu, aby co nejvíce knihoven dosáhlo úrovně nejlepších knihoven „nového typu“. V obsahu knihovny byl přesný seznam knih, které musela mít ve svém fondu, pokud se chtěla soutěže zúčastnit. Hodnotila se vždy činnost zařízení za uplynulý rok.

Ze zápisu z 20. dubna 1953 o odůvodnění návrhu okresní lidové knihovny v Místku pro krajskou soutěž *Budujeme vzornou lidovou knihovnu* vyplývá, že Okresní lidová knihovna obsahovala ve svých 32 000 svazcích všechnu předepsanou literaturu. Výpůjční doba byla denně od 9 do 19 hodin, v oddělení pro mládež od 13 do 18 hodin, čítárna byla přístupná celodenně, měla k dispozici 84 titulů periodik. Dodejme, že poslední vyhlášení této soutěže se konalo v roce 1987 ve Frýdku-Místku. Dvakrát

Místecká pobočka frýdecko-místecké knihovny v dnes již neexistujícím domě na Hlavní třídě, 60. léta 20. století, Muzeum Beskyd Frýdek-Místek

Jan Svobodník, ředitel knihovny v letech 1960–1992, archiv autorek

týdně probíhala relace v rozhlasu o novinkách knihovního fondu.⁴⁰

V roce 1952 bylo v Městské knihovně Frýdek-Místek zřízeno metodické oddělení a knihovna získala statut okresní knihovny. Kromě poboček v Lískovci, Starém Městě a Sviadnově byla od 1. října 1954 zřízena pobočka ve zrušeném klášteře redemptoristů na Mariánském náměstí ve Frýdku⁴¹ a pobočka v Místku v Okresním osvětovém domě (dnes Národní dům), která byla později přestěhována do budovy naproti Českého domu.⁴² Dne 9. července 1959 byl vydán druhý knihovní zákon č. 53/1959 Sb., o jednotné soustavě knihoven.⁴³

Sekerova vila na Slezské ulici ve Frýdku, sídlo knihovny v letech 1960–1992, Muzeum Beskyd Frýdek-Místek

Rok 1960 se stal pro knihovnu rokem velkých změn. Knihovna přijala nového ředitele Jana Svobodníka (1934–2003), rodáka z Vratimova. Vystudoval dvouletou knihovnickou školu v Praze, poté nastoupil na místo ředitele knihovny v Českém Těšíně. Jan Svobodník ve frýdecko-místecké knihovně působil až do roku 1992. Dne 1. července 1960 se knihovna opět stěhovala, tentokrát do tzv. Sekerovy vily na Slezské ulici, kde od konce 40. let sídlilo Lašské muzeum (od roku 1955 Okresní lašské muzeum ve Frýdku-Místku).⁴⁴ Frýdecká pobočka, která se nacházela ve zrušeném klášteře redemptoristů, se koncem 60. let přestěhovala do nedalekého střediska služeb na Puškinově ulici, kde setrvala až do druhé poloviny 70. let. Kolem roku 1980 však došlo k jeho demolici. Pobočka byla tedy přemístěna do sklepních prostor panelového domu na ulici K Hájků. Místecká pobočka se v 70. letech přestěhovala do dvou nově vzniklých poboček – objektu Krymu na ulici 8. pěšího pluku a Jadranu na novém sídlišti Riviéra. Zde fungovaly až do roku 1993.

V roce 1965 došlo k budování střediskového systému. Knihovna získala právní subjektivitu, plnila funkci veřejné lidové knihovny, stala se centrem jednotné soustavy knihoven v okrese Frýdek-Místek, řídila práci střediskových knihoven, místních lidových knihoven, a nakonec fungovala také jako metodické středisko. Mezi úkoly lidových knihoven patřilo zvýšení výpůjček naučné literatury, spolupráce se školami, vedení žáků k jejich návštěvě, snaha o zřízení samostatných oddělení pro děti a mládež ve střediskových knihovnách. Ve městech čítajících více než 10 000 obyvatel bylo nutné v knihovnách zřídit samostatné čítárny a využívat meziknihovní výpůjční službu. V národnostně smíšené (česko-polské) oblasti, kterou byla i slezská část okresu Frýdek-Místek, bylo podmínkou disponovat dostatkem literatury v polském jazyce. Od roku 1971 byla knihovna povinna evidovat a uchovávat veškerou ediční produkci celého okresu. Ve všech střediskových knihovnách se měla rozdělit literatura pro děti a mládež do tří věkových skupin. V roce 1967 v okrese Frýdek-Místek existovalo 76 lidových knihoven a 39 poboček. Pouze 13 z těchto knihoven mělo k dispozici profesionální knihovníky. Některá ze zařízení se však nacházela ve zcela nevyhovujících prostorech.

Pobočka knihovny umístěná ve středisku služeb na Puškinově ulici ve Frýdku v blízkosti poutního kostela Navštívení Panny Marie, r. 1969, archiv Davida Pindura

Období normalizace lze v životě frýdecko-místecké knihovny bezpečně nazvat „centralizačním“. Knihovna tehdy musela přijmout více úkolů a funkcí a mít pod kontrolou více poboček. Stala se součástí široce centralizovaného systému, který se rozpadl až po sametové revoluci. Rada okresního národního výboru ve Frýdku-Místku schválila 22. prosince 1978 zavedení centrálního řízení veřejných knihoven v okrese Frýdek-Místek. Podle § 20 zákona 69/67 Sb. a zákona č. 53/59 Sb., o jednotné soustavě knihoven, byl vydán organizační řád. Jednou z podmínek však bylo, že centralizace bude uplatněna bez nárůstu pracovníků.

Okresní knihovna sdružovala prostředky pro zabezpečení provozu knihoven a starala se o jednotnou úpravu katalogů. Pomocí krajské katalogizace, která sídlila ve Státní vědecké knihovně v Ostravě, zabezpečovala evidenci a dodávky nových knih v českém i polském jazyce. Oficiálně existoval centralizovaný systém knihoven od 1. ledna 1980. K nákupům knih docházelo pouze v jedné prodejně. Objednávka podepsaná ředitelem okresní knihovny byla předána prodejně n. p. KNIHA.⁴⁵

Období po roce 1990

V roce 1992 došlo k zavedení registračního poplatku, čímž poklesl počet čtenářů. Poplatky činily pro děti 10 Kčs, pro dospělé čtenáře 20 Kčs ročně. Ředitel okresní knihovny

ve Frýdku-Místku Jan Svobodník prostřednictvím tisku informoval o situaci související s budoucností knihoven v okrese Frýdek-Místek. Byl přesvědčen, že knihovny svou existenci obhájí.⁴⁶

Centralizovaný systém v čele s okresní knihovnou ve Frýdku-Místku existoval do roku 1992. Městský úřad ve Frýdku-Místku téhož roku požádal o převedení knihovny na území města pod svou správu. Městská knihovna vznikla oficiálně 1. ledna 1993, stala se příspěvkovou organizací. Téhož dne byla jmenována nová ředitelka Mgr. Ladislava Hrušková. Rodačka z Kunčiček u Bašky v roce 1978 absolvovala obor knihovnictví a vědecké informace na Univerzitě Karlově v Praze. V letech 1965–1975 pracovala jako knihovnice Okresní knihovny ve Frýdku-Místku, poté nastoupila na pozici vedoucího pracovníka oddělení vědecko-technických informací ve Slezanu. V období 1984–1992 působila jako vedoucí školní knihovny na Střední průmyslové škole ve Frýdku-Místku.⁴⁷

Sekerova vila, v níž sídlila okresní knihovna, měla být vrácena podle restitučního zákona, přestože podle novely tohoto zákona by zde knihovna mohla ještě deset let zůstat. Noví majitelé se dohodli na ročním nájmu 120 000 Kč. Pro knihovnu se však v té době již hledaly nové prostory. Nakonec se přestěhovala do někdejší Fischerovy vily č. p. 506 v Jiráskově ulici.⁴⁸ Projekt knihovny zpracoval František Zubek ze Skalice. Vnější vzhled měl být uveden do původního prvorepublikového stavu. Práce

Ladislava Hrušková, ředitelka knihovny v letech 1993–2009, archiv autorky

byly zahájeny v březnu 1992, město uzavřelo s firmou Šindler-Klbal s.r.o. smlouvu o dílo. Vše bylo zajišťováno investičním odborem Městského úřadu Frýdek-Místek a rekonstrukce stála téměř 4 mil. Kč.⁴⁹

Jediná místecká pobočka sídlila do roku 1995 ve stísněných prostorech v Palackého ulici. Novou střechu nad hlavou nalezla v rekonstruované budově na ulici Hlavní, kde byla slavnostně otevřena 5. prosince 1995.⁵⁰ Rekonstrukce této třípatrové budovy trvala téměř dva roky. Vypracovaného projektu se ujala firma Stavební huť Holub a oprava si vyžádala téměř 8 mil. Kč. Interiér všech oddělení navrhl architekt Ing. Ladislav Kučera. Město Frýdek-Místek se později rozhodlo vložit nemalé finanční prostředky do knihovny v Místku. Po nákladné rekonstrukci byly v dubnu 2002 otevřeny nové prostory, v nichž je umístěna studovna a hudební oddělení.

Knihovna od roku 1993 začala pořádat zajímavé akce. Nejstarší je literární soutěž *Můj svět*, jež je určena začínajícím autorům prózy a poezie. Zájem o soutěž je stále velký a autoři posílají své příspěvky z celé České republiky. V roce 2023 proběhlo vyhodnocení již 30. ročníku. K dalším populárním akcím patřilo pořádání recitálů. Jako první host byl přivítán spisovatel Ludvík Vaculík spolu s Janem Rokytou. Z mnoha hostů, kteří do knihovny již zavítali, můžeme připomenout např. Ilju Racka, Radovana Lukavského, Arnošta Vašíčka, Antonína Přídala, cestovatele Vítězslava Dostála, kytaristku Dagmar Andrtovou-Voňkovou, zpěváků Jiřího Dědečka, herce Miroslava Moravce či Hanu Maciuchovou. Pro tyto večery byly vybrány prostory oddělení pro dospělé vytvářející příjemnou atmosféru. Kapacita ovšem zdaleka nestačila a zejména v zimních měsících knihovna „praskala ve švech“.⁵¹

Od roku 1993 byla započata automatizace knihovnického systému, která byla pro celou knihovnu dokončena v roce 1998. V roce 2004 přešla knihovna z programu Lanios na program Clavius a od roku 2018 funguje na webové verzi pod názvem Tritius.

Knihovna dnes

V roce 2009 odešla do důchodu dlouholetá ředitelka Ladislava Hrušková. Na její místo

nastoupil současný ředitel Tomáš Benedikt Zbranek pocházející z Českého Těšína, absolvent Masarykovy univerzity v Brně. Již od roku 1998 pořádá knihovna pro děti a mládež literárně-výtvarnou soutěž *Tvoříme vlastní vydavatelství*. Probíhá ve spolupráci s Beskydskou knihovnou (Książnica Beskidzka) v nedalekém polském městě Bielsko-Biala a Krajskou knihovnou ve slovenské Žilíně (Krajská knižnica v Žiline). Dětská oddělení pořádají celou řadu besed a lekcí pro školy. Spolupracuje také s jinými městskými organizacemi na akcích pro děti. Vedle běžných výpůjčních služeb jsou stále organizovány hudebně-literární večery, scénická čtení, cestovatelské přednášky a další odborné i zábavné akce. V roce 2016 byl uveden do provozu Bibliobox u knihovny v Místku a o rok později přímo v knihovně ve Frýdku.

Na podzim roku 2020 byla započata rozsáhlá rekonstrukce pobočky v Místku, ukončená koncem dubna 2022. Knihovna byla rozšířena o jedno patro a dvoupodlažní nadstavbu nad skladem, čímž získala dalších 350 m². Objekt se díky tomu může pochlubit velkou terasou, kterou lze zastínit markýzou. Rekonstrukce Městské knihovny v Místku stála zhruba 47,4 mil. Kč. V říjnu 2022 získala prestižní ocenění Městská knihovna roku. Tento titul je udělován Svazem knihovníků a informačních pracovníků České republiky. Cílem je ocenit nejlepší české knihovny za veškeré aktivity, služby i projekty, jež poskytují veřejnosti. Předávání cen proběhlo v Zrcadlové kapli pražského Klementina.

Městskou knihovnou ve Frýdku-Místku za 100 let prošlo několik generací pracovníků i čtenářů. Prožila mnoho krásných, veselých, ale i těžkých a vážných okamžiků. Nejen prostřednictvím knih a osvěty vstoupila nezapomenutelně do mnoha životů i lidských osudů. Věříme, že i nadále zůstane místem inspirace a příjemného setkávání obyvatel a návštěvníků Frýdku-Místku.

POZNÁMKY

- 1 Tento příspěvek je rozšířenou a doplněnou verzí článku RUMIANOVÁ, Dagmar – ANTOŠOVÁ, Taťána: *Sto let městské knihovny ve Frýdku-Místku slavíme dvakrát*. Čtenář 75, 2023, č. 2, s. 64–66.
- 2 VOCHALA, Joža: *První české knihovny a čtenáři na Těšínsku*. Těšínsko 3, 1960, č. 14–15, s. 9–11, zde s. 10.
- 3 VOJKOVSKÁ, Eva: *Příspěvek o knihovnách frýdeckého děkanátu v 1. polovině 19. století*. Práce a studie Muzea Beskyd – Společenské vědy (dále jen PaSMB-SV) 21, 2009, s. 38–47; BAJGER, Matyáš Franciszek: *Knihy kostela frýdeckého. Geneze knižních sbírek a knižní kultury při dnešní římskokatolické farnosti ve Frýdku*. In: Müller, K. – Spyra, J. (red.): *Studia z dziejów kultury piśmienniczej na Śląsku Cieszyńskim*. Cieszyn 2010, s. 132–200 (dostupné pouze v elektronické verzi na adrese: <http://www.sbc.org.pl/dlibra/docmetadata?id=21341&dirids=1&tab=1>).
- 4 VOCHALA, J.: *První české knihovny*, s. 10.
- 5 Blíže NOVÁKOVÁ, Lenka: *Knihy v měšťanských domácnostech na moravskoslezském pomezí na počátku 19. století*. Acta Musei Nationalis Pragae – Historia litterarum 63, 2018, č. 3–4, s. 121–126.
- 6 Státní okresní archiv (dále jen SOKA) Frýdek-Místek, fond Okresní úřad Frýdek (dále jen OÚ Frýdek), inv. č. 9, s. 37. Blíže k problematice viz KLADIWA, Pavel – POKLUDOVÁ, Andrea – KAFKOVÁ, Renata: *Lesk a bída obecních samospráv Moravy a Slezska 1850–1914. II/1. Muži z radnice*. Ostrava 2008, s. 378–387; KARBANOVÁ, Pavla: *Bruzovská beseda. Příspěvek k dějinám českého národního hnutí na Těšínsku*. Těšínsko 55, 5015, č. 3, s. 10–23, zde s. 11.
- 7 MUDr. Augustin Peter, frýdecký rodák, pocházel ze selského rodu Petřů z Bruzovic, lékař a významná postava národní obrozeneckého hnutí. Patřil k výrazným postavám českého společenského života ve Frýdku a okolí, blíže viz ŠKUTA, Vladimír: *Otec chudiny na Frýdecku v 19. století*. Těšínsko 8, 1965, č. 15, s. 3–5; BUBENÍK, Boris: *Buditel Těšínska lékař A. Peter*. Těšínsko 19, 1976, č. 3, s. 27; VESELSKÁ, Jiřina: *Petr, Augustin*. Biografický slovník Slezska a severní Moravy (dále jen BSSSM) 3, 1995, s. 86–87.
- 8 SOKA Frýdek-Místek, fond OÚ Frýdek, inv. č. 9, s. 17–18.
- 9 ŠEDÁ, Marie: *Dějiny Městské knihovny ve Frýdku-Místku do roku 1945*. Bakalářská práce. Filozoficko-přírodovědecká fakulta Slezská univerzita. Opava 1997, s. 16.
- 10 VOCHALA, J.: *První české knihovny*, s. 10.
- 11 KARBANOVÁ, P.: *Bruzovská beseda*, s. 10; ADAMEC, Tomáš a kol.: *Frýdek-Místek*. Praha 2014, s. 269–271.
- 12 Noviny Těšínské, 1. 7. 1895, s. 6; TAMTĚŽ, 28. 11. 1895, s. 3; DROBIŠ, Dominik: *Školství, osvěta a knihovnictví ve Frýdku-Místku*. Frýdek-Místek 1964, s. 102, rkp.; ŠEDÁ, M.: *Dějiny*, s. 17.
- 13 Tělocvičná jednota Sokol ve Frýdku byla založena v roce 1895 a v roce 1912 i její ženský odbor. Od počátku své existence se frýdecký Sokol věnoval i vzdělávání a osvětové činnosti. Kromě toho, že při něm pracoval pěvecký a divadelní kroužek a jednota vlastnila i kinematografickou koncesi, pracovala při spolku i knihovna. Knihy do ní byly darovány Václavem Jaroslavem Klofáčem z Prahy, jenž zaslal starostovi Sokola JUDr. Aloisi Jiřičnému dvě velké bedny vázaných knih, které byly použity k založení veřejné knihovny ve Frýdku pod názvem „Knihovna Vincence Praska“ podle středoškolského pedagoga, filologa, historika a neúnavného národního pracovníka v Rakouském Slezsku Vincence Praska (1843–1912). Blíže viz ŠEDÁ, M.: *Dějiny*, s. 16.
- 14 Ve Frýdku vznikl v roce 1895 Hospodářský spolek, který v roce 1912 vlastnil 110 knih, viz ŠEDÁ, M.: *Dějiny*, s. 18.
- 15 Akademický spolek „Ostravica“ byl založen roku 1913 jako sdružení posluchačů českých vysokých škol a studujících posledních dvou ročníků škol středních. Založil první veřejnou čítárnu v Národním domě v Místku, porídil dvě putovní knihovny, každou po 80 svazcích, které zapůjčoval okolním venkovským obcím. Od roku 1922 nastal stálek pokles činnosti a úpadek spolku, viz ŠEDÁ, M.: *Dějiny*, s. 16.
- 16 ŠEDÁ, M.: *Dějiny*, s. 17–18.
- 17 Vznik samostatné Československé republiky znamenal pro zvolenou vládu provést celou řadu zákonných opatření, kterými bylo třeba uklidnit a stabilizovat poměry. Je obdivuhodné, že mezi prvními byl i zákon 430/1919 o veřejných knihovnách obecních ze dne 22. července 1919 přijatý Národním shromážděním Československé republiky. Bylo to možné proto, že již předchozí zemské sněmy v Čechách a na Moravě o takový zákon usilovaly a knihovníci pod vedením Ladislava Jana Živného (1872–1949) se na jeho znění shodovali. Zákon, podepsaný prezidentem T. G. Masarykem, má 12 paragrafů a formu tzv. nařizovací. Nařizuje totiž politickým obcím, aby na doplnění a prohloubení vzdělanosti všech vrstev národa zřizovaly veřejné knihovny s četbou vzdělávací, naučnou i zábavnou, která má skutečnou hodnotu. V § 2 zákon pamatuje na národnostní menšiny, pro něž má být zřízeno zvláštní oddělení všeobecné knihovny. Nově vybudovaná knihovna se má podle § 3 skládat z půjčovny knih, čítárny časopisů a knihovny příruční. Náklady na zřízení a udržování veřejné knihovny se zabývá § 5. Určuje, že každá obec bude tyto náklady hradit jako řádná obecni vydání – má být zachována zásada, že náklady budou určovány podle počtu obyvatelstva, a to ročně od 30 haléřů do 1 koruny na každého obyvatele. Nařízení obsahuje samostatnou pasáž, věnovanou knihovním radám a knihovníkovi. Zde jsou uvedeny povinné kvalifikační předpoklady pro funkci knihovníka v obcích s více než 10 000 obyvateli. Sestávaly z absolutoria střední školy a státní knihovnické zkoušky po odborném jednoměsíčním studiu. Nařízení stanovuje minimální výši odměny v knihovnách v obcích s více než 5 000 obyvateli.
- 18 ŠEDÁ, M.: *Dějiny*, s. 20.
- 19 DROBIŠ, D.: *Školství*, s. 102.
- 20 Ke Kalusovi, mj. i prvnímu kronikáři města Frýdku, viz ŠKUTA, Vladimír: *K nedožitým devadesátinám ředitele Karla Kaluse*. Těšínsko 17, 1974, č. 4, s. 16.
- 21 F-M kraj, 10. 9. 1932, s. 3.
- 22 Stráž nad Ostravicí, 19. 1. 1929, s. 1–2.
- 23 F-M kraj, 23. 1. 1932, s. 1, 2.
- 24 ŠRETROVÁ, Bohumila: *Čtenářova příručka*. Frýdek 1936.
- 25 TAMTĚŽ.
- 26 F-M kraj, 4. 2. 1939, s. 3, 4.
- 27 Viz např. SVOBODA, Jiří: *Gawrecki, Drahoslav*. BSSSM – Nová řada 6 (18), 2005, s. 31–32.
- 28 ŠEDÁ, M.: *Dějiny*, s. 27. K Čížkově např. MIKOLÁŠ, Jaroslav Ludvík: *Vzpomínka na Bladýnu Čížkovou. K 100. letému výročí jejího narození*. Těšínsko 2, 1959, č. 10, s. 35; TÝŽ: *Odpovědní redaktori Novin Těšínských 1894–1919*. Těšínsko 14, 1971, č. 1–2, s. 26–32; VESELSKÁ, Jiřina:

- Čížková, Blandina. BSSM 3, 1995, s. 31; CHROMCOVÁ, Gabriela: „Noviny Těšínské“ Pismo posvěcené českému lidu ve Východním Slezsku. (K 110. výročí založení novin). Těšínsko 47, 2004, č. 1, s. 10–14.
- 29 F-M kraj, 28. 10. 1933, s. 1–2; ŠEDÁ, M.: *Dějiny*, s. 27.
- 30 F-M kraj, 28. 10. 1933, s. 1–2.
- 31 ŠEDÁ, M.: *Dějiny*, s. 35–36.
- 32 Škola byla založena jako soukromé nižší gymnázium s vyučovací fečí českou. Vyučování začalo v září 1895 ve dvou třídách. Dne 1. září 1938 byl zahájen školní rok, který znamenal počátek pochmurné historie za německé okupace. Vyučování bylo přerušeno za mobilizace československé armády (24.–29. září) a budova byla zabrána. Vyučování pokračovalo a po záboru Těšínska Polskem a Příborska a Opavska Německem přišlo na místecké gymnázium 240 žáků z těchto oblastí. Po opakovaných nálezech podvržených protiněmeckých letáků došlo v říjnu 1941 k předání školy příslušníky ostravského gestapa a místních oddílů SS a SA a zatčení všech vyučujících a oktavánů. I když se ukázalo, že obvinění byla nepravdivá a zatčení byli koncem listopadu propuštěni, vyučování nebylo obnoveno a v březnu 1942 úřady školu uzavřely, viz *Památník vydaný u příležitosti znovuotevření reálného gymnasia v Místku 21. května 1945*. Frýdek 1945.
- 33 DROBIŠ, D.: *Školství*, s. 106.
- 34 TAMTÉŽ, s. 104.
- 35 DROBIŠ, D.: *Školství*, s. 5; ŠEDÁ, M.: *Dějiny*, s. 38–39.
- 36 Bratři Wildhageové pocházeli z Místku, oba to dotáhli až k funkci okresního hejtmána: starší Kurt ve Frýdku, mladší Heinrich v Místku. Podrobněji k nim BORÁK, Mečislav: *Spravedlnost podle dekretu. Retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945–1948)*. Ostrava 1998 s. 217.
- 37 DROBIŠ, D.: *Školství*, s. 107; ŠEDÁ, M.: *Dějiny*, s. 39; SMÉKALOVÁ, Dagmar: *Dějiny Městské knihovny po roce 1945*. Bakalářská práce. Slezská univerzita, Filozoficko-přírodovědecká fakulta. Opava 1998, s. 5.
- 38 SMÉKALOVÁ, D.: *Dějiny*, s. 5.
- 39 ŠEDÁ, M.: *Dějiny*, s. 40.
- 40 SMÉKALOVÁ, D.: *Dějiny*, s. 8; informace pamětnice Jiřiny Konečné (*1934).
- 41 Ke klášteru podrobněji PAVLÍKOVÁ, Ludmila: *Nástin historie působení redemptoristů a jejich exercičního domu ve Frýdku*. Těšínsko 64, 2021, č. 1, s. 96–114.
- 42 SMÉKALOVÁ, D.: *Dějiny*, s. 10.
- 43 Základem se staly veřejné knihovny. Ústřední knihovnou jednotné soustavy byla stanovena Státní knihovna ČR. Byla zřízena rok před vydáním druhého knihovnického zákona. Vznikla sloučením Univerzitní knihovny, Národní knihovny, Slovanské knihovny, Ústřední ekonomické knihovny a Ústředního vědecko-metodického kabinetu knihovnictví, viz SMÉKALOVÁ, D.: *Dějiny*, s. 10.
- 44 Honosnou secesní obytnou vilu si nechal vystavět v roce 1898 frýdecký židovský podnikatel s textilním zbožím Julius Neumann podle projektu městského stavitele Rudolfa Aulegka. V období první republiky se dostal do finančních problémů a v roce 1932 vilu prodal i s veškerým vybavením a cennými obrazy za 450 000 Kč bratrům Lvu a Zdeňku Sekerovým, advokátům ve Frýdku. Bezdětní bratři Sekerové zde žili do roku 1949, kdy se do objektu nastěhovalo okresní Lašské muzeum, které zde otevřelo brány veřejnosti 27. května 1950. Viz ZLÁMALOVÁ, Aneta: *Architektura Frýdku-Místku v první polovině dvacátého století*. PaSMB-SV 24, 2012, s. 56–115, zde s. 65–66; PEKOVÁ, Kateřina – JURČÍKOVÁ, Slavěna: *90. výročí muzejní činnosti ve Frýdku-Místku*. PaSMB-SV 26, 2014, s. 3–19, zde s. 7–11.
- 45 SMÉKALOVÁ, D.: *Dějiny*, s. 16, 18–19.
- 46 Ozvěny, 23. 1. 1992, s. 6; SMÉKALOVÁ, D.: *Dějiny*, s. 21.
- 47 SMÉKALOVÁ, D.: *Dějiny*, s. 21.
- 48 S výstavbou samotné vily začal v roce 1921 stavitel Julius Fischer. Využíval ji jako rodinné sídlo. Vila disponuje prvky moderny i dekorativních stylů, které se používaly na přelomu století. Návrh na opravu vycházel z předpokladu zachování celkového charakteru vily se štukovou výzdobou stěn a stropů. Viz ZLÁMALOVÁ, A.: *Architektura*, s. 78–79; ZEZULA, Kamil – ZEZULA, Adam: *Pasportizace potencionálně architektonicky cenných staveb v k.ú. Frýdek-Místek – DOPLNĚNÍ 2016_IX*. Dostupné z: <https://www.frydek-mistek.cz/magistrat/odbory-magistratu/odbor-uzemniho-rozvoje-a-stavebniho-radu/architektura-a-urbanismus/pasport-cennych-staveb-ve-f-m/> (stav k 18. 8. 2023).
- 49 SMÉKALOVÁ, D.: *Dějiny*, s. 22.
- 50 Budova pochází z roku 1911 a původně byla využívána jako cejchovní úřad Viz ZEZULA, K. – ZEZULA, A.: *Pasportizace*.
- 51 SMÉKALOVÁ, D.: *Dějiny*, s. 27–28.

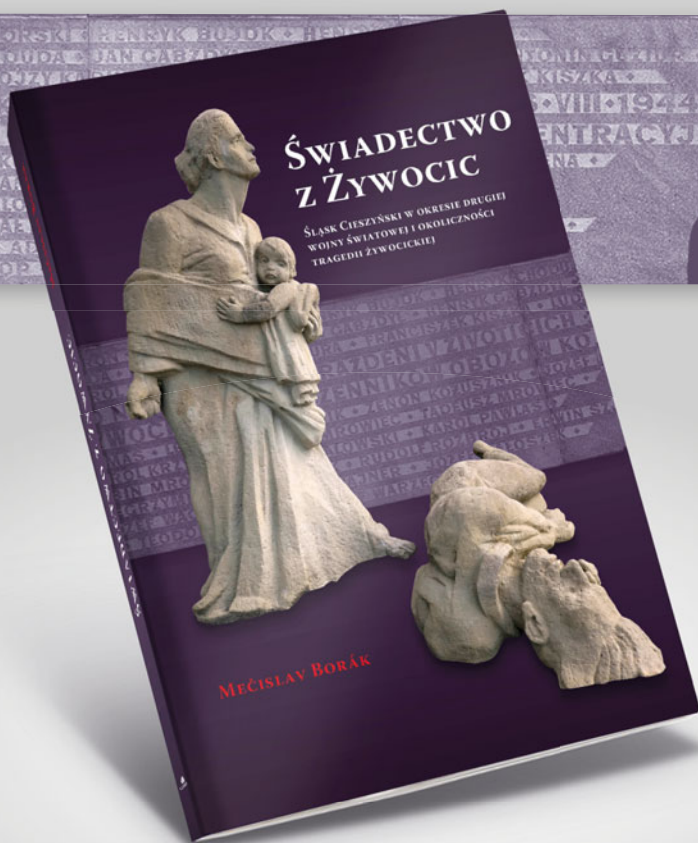
Oslavy 150 let odborného školství na Těšínsku a 10. výročí dnešní Albrechtovy střední školy v Českém Těšíně

Pavel Cieslar

Byť je Slezsko stále chápáno jako industriální centrum našeho státu, nelze opomenout jeho podíl na vzdělávání a kultuře. Průmyslové podnikání šlo totiž ruku v ruce s výchovou budoucích pracovníků a odborným školstvím. V jeho tradici do dnešních dnů pokračuje Albrechtova

střední škola v Českém Těšíně, jejíž historie se začala psát před 150 lety.

Tehdy byla založena první zemědělská škola na celém historickém území Těšínska. Již v roce 1864 byl sice předložen zemskému sněmu první návrh na zřízení rolnické školy,

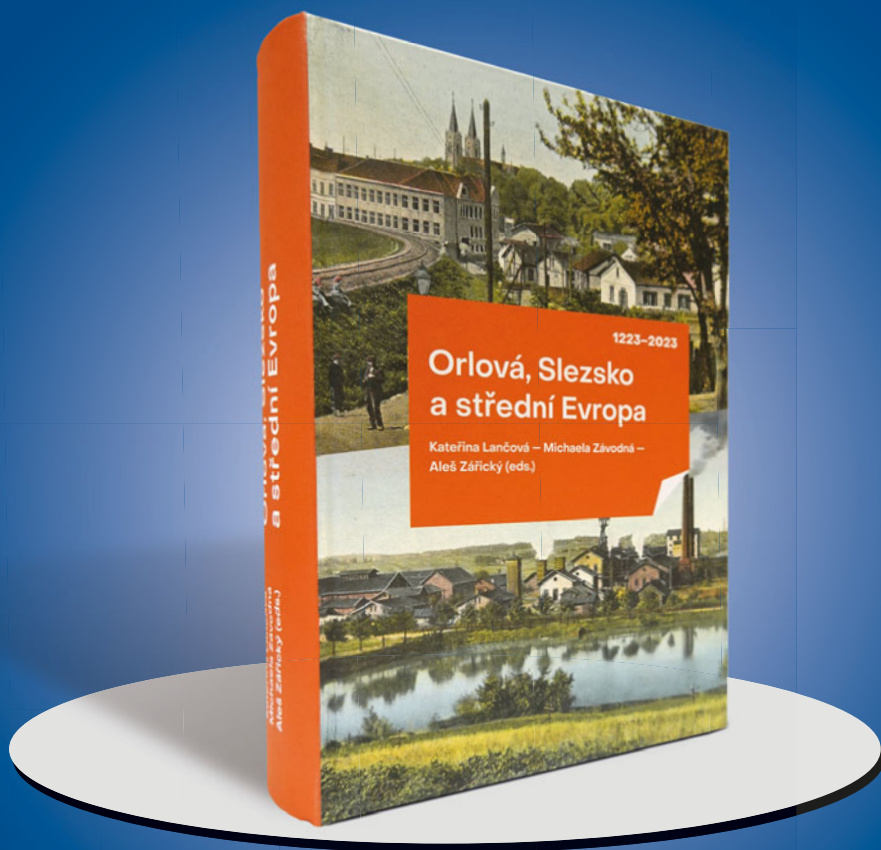
ŚWIADECTWO Z ŻYWOCIC

Śląsk Cieszyński w okresie drugiej wojny światowej i okoliczności tragedii żywocickiej
Mečislav Borák

Polský překlad knihy historika Mečislava Boráka (1945–2017), předního znalce politických represí a válečných zločinů moderních střeoevropských dějin, přibližuje tragické události, jež se odehrály v malé obci na Těšínsku v ranních hodinách 6. srpna 1944. Autor na základě pečlivého studia dochovaných písemných pramenů, autentických výpovědí svědků a pozůstalých rekonstruuje v širším kontextu vraždy 36 mužů, spáchané jako odvěta za krvavý útok partyzánů na příslušníky gestapa, kteří popjeli v jednom ze žiwocických hostinců. Publikace je doplněna o množství obrazového materiálu, nechybí mapy, dobové fotografie a reprodukce různých dokumentů. Zařazen byl i medailonek autora, v němž jsou představeny všechny jeho zásadní práce a shrnuta bohatá bibliografie, ve které se snažil zachytit pohnuté osudy lidí postižených válečnými konflikty a ideologií diktatur nacistického Německa a Stalinova Sovětského svazu.

207 stran • 155 barevných a černobílých ilustrací, map a plánů • jmenný a místní rejstřík • resumé v angličtině, češtině a němčině • vázáno v měkkých deskách s klopami • 148 × 210 mm • 360 Kč

Orlová, Slezsko a střední Evropa 1223–2023

Kateřina Lančová • Michaela Závodná • Aleš Zářický (eds.)

Cílem kolektivní monografie je nejen akcentovat významné milníky dějin města, ale současně je zasadit do širšího historického rámce a upozornit tím na skutečnost, že Orlová nebyla a není solitérem stojícím mimo politický, společenský a kulturní vývoj moravsko-slezského pomezí, nýbrž že v mnoha případech výrazně vytvářela jeho další směřování. Příspěvky se tak věnují např. benediktýnům a jejich sepětí s orlovským klášteřem, době husitské i protireformační. Sledují historii držitelů Orlové – šlechtických rodů Bludovských, Mattencloit či měšťanského rodu Thomke, demografické proměny zdejší society, společenský vzestup místních obyvatel či investice Rothschildů a Gutmannů do orlovského hornictví. Zasloužená pozornost je věnována rovněž proměnám Orlové a Orlovska souvisejícím s klíčovými mezníky 20. století, ať se jednalo o poválečné Těšínsko či totalitární režimy. Autorky a autoři neopomíjejí ani jazykové a literární bohatství Orlové, ať již dochované formou záznamů bohaté lidové slovesnosti spojené s hornictvím, pamětmi významných osobností jazykovědy či diplomacie, jejichž život Orlová ovlivnila, nebo stále živé v paměti současníků, jak dokládají nejnovější lingvistické výzkumy.

611 stran • 153 barevných ilustrací, map, plánů, tabulek a grafů • jmenný a místní rejstřík • resumé v angličtině, němčině a polštině • vázáno v pevných deskách • 160 × 230 mm • 540 Kč

MUZEUM TĚŠÍNSKA

CONTENTS

Volume 66 • 2023 • Number 2

ARTICLES & STUDIES

- 1 **The Wooden Church of St. Michael the Archangel in Řepiště in the Light of Recent Surveys and its Restoration as a Listed Heritage Site**
Jana Koudelová – Tomáš Nitra – Romana Rosová
- 29 **The First Steam Bakery in Frýdek**
The Stations of the Cross of the Kohut Family in the 20th Century
Miloš Habrnál
- 69 **Activities of the “Silesian Resistance” Before Polish Courts in 1938–1939**
Petr Častulík – Rudolf Žáček

MATERIALS

- 83 **“Accompanied by the Sound of Cannons and Planes, I quickly walked Home...”**
Bronislav Kielar’s Diary Entries from the Second World War
Lenka Nováková
- 101 **Vertebrates of the Ostravice River Valley (Section Between the Šance Water Reservoir and Hodoňovice)**
Jana Glombová – Kateřina Janová – Vendula Zbytovská

VARIOUS

- 113 About the Creation of the Village Seal of Mnich | Contribution to the Rural Spargistics of Těšín Silesia | *Jan Paweł Borowski*
- 120 Jiří Walach (1755–1822) from Komorní Lhotka | Reeve’s Son, Blacksmith and Mediator of Tolerance | *Vlastimil Ciesar*
- 135 The Dispute Between Jaroslav Kvapil and František Sokol Tůma | *Milan Palák*
- 142 Teacher František Pražák in Těšín Silesia | On the History of Czech Schools in Návsi During the First Republic | *Ilona Pavelková*
- 149 The Municipal Library in Frýdek-Místek Celebrates 100 Years | *Taťána Antošová – Dagmar Rumianová*
- 160 Celebrations of 150 Years of Vocational Education in Těšín Silesia and the 10th Anniversary of Today’s Albrecht Secondary School in Český Těšín | *Pavel Cieslar*
- 164 Terry Haass (1923–2016) | *Gina Renotiére*
- 168 History of Čadca and its Surroundings – a New Exhibition of the Kysuce Museum | *Tomáš Adamčík*
- 171 The Beautification Association “For Beautiful Ostrava” Marks its 10th Anniversary | *Romana Rosová – Martin Strakoš*
- 178 Jiřina Veselská Celebrating her Birthday | *Petr Lidák*
- 180 On the Occasion of Wiesława Branna’s Jubilee | *Ilona Pavelková*
- 183 Historian Dan Gawrecki Turns 80 | *Rudolf Žáček*

FROM THE NEW LITERATURE OF (not only) TĚŠÍN SILESIA

- 185 Nováková, Lenka – Pindur, David – Wawreczka, Henryk a kol.: Bílá, Ostravice, Staré Hamry. Minulostí beskydských obcí
- 187 Mikulová, Zuzana: 180. výročí polské evangelické školy. 100. výročí české školy. Nýdek / 180. rocznica polskiej szkoły ewangelickiej. 100. rocznica czeskiej szkoły. Nýdek

REDAKČNÍ RADA

PhDr. Karel Bogar
prof. PhDr. Dan Gawrecki, CSc.
dr hab. Waclaw Gojniczek, prof. UŚ
doc. PhDr. Blažena Gracová, CSc.
prof. PhDr. Dušan Janák, Ph.D.
prof. PhDr. Zdeněk Jirásek, CSc.
prof. PhDr. Irena Korbělářová, Dr.
doc. PhDr. Pavel Kouřil, CSc.
PhDr. Karel Müller
doc. PhDr. Pavel Šopák, Ph.D.
Mgr. Jiřina Veselská

REDAKCE

Odpovědný redaktor: PaedDr. Zbyšek Ondřejka
Výkonný redaktor: prof. PhDr. Rudolf Záček, Dr.
Tajemník redakce: PhDr. Radim Jež, Ph.D.
Redaktoři: Mgr. et Bc. Lenka Nováková, Ph.D.; PhDr. David Pindur, Ph.D.
Jazyková editace: Mgr. Lenka Ježová Bichlerová
Překlad resumé do anglického jazyka: Mgr. Lenka Mandryszová
Grafický návrh: Petr Kwašný, UPGRADE CZ s.r.o., Ostrava
Odevzdáno do tisku: 6. 12. 2023
Vyšlo: 22. 12. 2023
Tisk: PRINTO, spol. s r.o., Ostrava

ADRESA REDAKCE

Muzeum Těšínska, příspěvková organizace, Masarykovy sady 103/19, 737 01 Český Těšín
tel.: 558 761 216, fax: 558 761 223, IČ: 00305847
e-mail: radim.jez@muzeumct.cz

Články v tomto periodiku jsou recenzovány nezávislými recenzenty.
Časopis je evidován v Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v České republice.

Nevyžádané rukopisy, fotografie a kresby se nevracejí. Za obsah článků zodpovídají autoři.
Při úpravě rukopisu je nutno řídit se pravidly zveřejněnými na adrese: http://www.muzeumct.cz/pokyny_pro_autory/.

Časopis lze zakoupit v pobočkách Muzea Těšínska: v Historické budově Muzea Těšínska v Českém Těšíně,
v Památníku životické tragédie v Havířově-Životičích, v Kotulově dřevěnce v Havířově,
v Archeoparku v Chotěbuzi-Podoboře, v Muzeu trojmezí v Jablunkově a dalších partnerských institucích.

Rozšiřuje vydavatel. Předplatné nebo jednotlivá čísla si lze objednat na výše uvedené adrese či tel. č. 558 761 225.

Vychází dvakrát ročně, cena jednoho výtisku je 140 Kč, celoroční předplatné činí 280 Kč + poštovné.
Členové Klubu Muzea Těšínska získávají časopis v rámci ročního předplatného 380/460 Kč.

Na obálce: Pečetní typář vsi Mnich (Muzeum Śląska Cieszyńskiego), otisk společné pečeti Chybí a Mnichu z r. 1753 a otisk pečeti Mnichu na dokumentu z r. 1795 (Archiwum Państwowe w Katowicach, Oddział w Cieszynie). Podklad tvoří rukopisná mapa rybníků nacházejících se v jižní části strumeňského panství mezi vesnicemi Drahomyšl, Prstec a Záříčích z r. 1755 (Zemský archiv v Opavě)

Identifikační číslo: ISSN 0139-7605
Evidenční číslo MK ČR: E 11319

Podávání novinových zásilek povoleno Oblastní poštou v Ostravě
č. j. 2726/92-P/1 ze dne 30. 11. 1992.

Vydává Muzeum Těšínska, příspěvková organizace zřizovaná Moravskoslezským krajem

www.muzeumct.cz

www.archeoparkchotebuz.cz

MUZEUM TĚŠÍNSKA

ISSN 0139-7605

9 770139 760007